

ΠΝΕΥΜΑΤΙΚΟ ΣΥΜΠΛΗΡΩΣΤΟ

Θαυμιάς αλφειας στο νικη 7
στίχ 46

ΘΡΥΛΟΣ ΚΑΙ ΠΡΑΓΜΑΤΙΚΟΤΗΤΑ

Μορφές και νοήματα σ' "Τῇ Τρίτῃ τῷ γεφύρ' "

Γ: Ο Ι Α Ν Θ Ρ Ω Π Ο Θ Υ Σ Ι Ε Σ

Τοῦ κ. ΒΛΑΔΔΛΑΛΟΠΟΥΛΟΥ

Καθηγητοῦ τῆς Φιλολογίας

νικη 26 τικε.
10 νέα

"Δέν ὑπάρχει θρησκεία, πού νά μήν ἔχη γιά κύριο σκοπό τόν ἐξι-
λασμό. Ὁ ἄνθρωπος αἰσθάνθηκε ὅτι εἶχε ἀνάγκη ἐλέους" (Βολταῖρος).

Εἶναι μικρός καί ἀδύναμος ὁ ἄνθρωπος προστά στήν ἀπεραντοσύνη
καί τήν παντοδυναμία τοῦ Θεοῦ. Εἶναι μιά ἀπίστευτα μικρή σταγόνα στόν
ῶκεανό τῆς αἰωνιότητος, μιά χρονική στιγμή στήν ἀέναη ροή τοῦ χρόνου.
Κι' ἔχει τήν ἐπίγνωση τῆς ἀδυναμίας του κι' ἐξαρτᾶ τήν ὑπαρξή του ἀπό
μιά ὑψηλότερη δύναμη, πάνω στήν ὁποία πιστεύει ὅτι μπορεῖ νά ἐξασκή
κάποια ἐπιρροή, γιά νά τήν καταστήσῃ εὐνοϊκή τόσο στόν ἑαυτό του, ὅσο
καί στό σύνολο.

Ἀπό τόν Ὅμηρο ἀκόμα ὑπάρχει ἡ πίστη ὅτι ὁ ἄνθρωπος, μέ τίς
ἐκδουλεύσεις του πρός τόν Θεό, ἀποικτᾶ δικαίωμα ἀνταπόδοσης. Ἀλλά κι' οἱ
ἴδιοι οἱ θεοί θεωροῦν τόν ἑαυτό τους ὑποχρεωμένο πρός τούς ἀνθρώπους,
ὅταν αὐτοί προσφέρουν τίς ἀνάλογες θυσίες.

Ὡστόσο τίθεται τὸ ἐρώτημα: Γιατί ὁ ἄνθρωπος ἀπό τά πιό παλιά
ἀκόμα χρόνια χρησιμοποιεῖ τή θυσία σά μέσο ἐξιλασμοῦ; Ὑπάρχει βαθύ-
τερος λόγος ἐκτός ἀπό τήν ἐξάρτηση, ἀπό τή γνώση τῆς ἀδυναμίας του;

Ἀπό τήν τύχη καί τή λογική δέν μπορεῖ νά δοθῇ σωστή ἀπάντηση.
Διότι ἡ τύχη δέν μπορεῖ νά δημιουργήσῃ κάτι τό γενικό καί ὁμοιόμορφο,
τό δέ ἀνθρώπινο πνεῦμα, προικισμένου γιά πλάνες καί παραλογισμούς, εἶ-
ναι εὐμετάβολο. Ἐπομένως ἀποικεῖται γιά τούς λόγους αὐτούς τό πνεῦ-
μα νά δημιουργήσῃ συνήθειες ὁμοιόμορφες καί ἐκ πρώτης ὄψεως παράλο-
γες. Τό ἐμπληκτικό δέ καί συνάμα παράδοξο εἶναι, ὅτι ὅλοι οἱ λαοί τῆς

γῆς, ὅλες οἱ θρησκεῖτες ἔχουν τό ἔθιμο τῆς θυσίας ζώου ἢ ἀνθρώπου, πού ἔχει μεγαλύτερη ἐξιλαστήρια δύναμη.

Ἡ μόνη ἴσως εὐλογοφανῆς ἐξηγήση τοῦ πανανθρώπινου αὐτοῦ ἐθίμου εἶναι, ὅτι ὅλοι οἱ ἄνθρωποι προέρχονται ἀπό τήν ἴδια ἀρχική οἰκογένεια καί ὅτι ὅλο τό ἀνθρώπινο γένος αἰσθανόταν ὅτι εἶναι ἁμαρτωλό καί, γιά νά ἐξαγοράσῃ τήν ποινή του, γιά νά ἐξιλεωθῇ, ἔπρεπε νά ἐξιλεώσῃ τούς θεούς ἢ τόν θεό καί νά σωθῇ. Στή δεισιδαιμονική εἰδωλοατρική αὐτή πράξη τῆς θυσίας δέν νομίζουμε ὅτι χωρεῖ καμιᾶ ἄλλη λογική ἐξηγήση, ἐκτός ~~ἐκτός~~ ἂν θεωρήσουμε τόν ἄνθρωπο ~~σαν~~ τραγικό πρόσωπο, πού ἀγωνίζεται νά βρῇ τή λύτρωση στή θυσία.

Σέ ἐξαιρετικές περιστάσεις κινδύνου ἢ σέ κρίσιμες καμπές χρονικῶν περιόδων, οἱ συνηθισμένες προσφορές τῆς λατρείας δέν φαίνονται νά ἐξαρκοῦν. Τό θεῖο, ~~σαν~~ νά ἔχῃ περισσότερες ἀξιώσεις, παρὰ τό γεγονός ὅτι οἱ προσφορές καί θυσίες γίνονται προαιρετικά, χωρίς τήν ἀπαιτήσή του. Ἔτσι οἱ ἄνθρωποι, ἀπό τά μυθικά ἀκόμα χρόνια, θυσίαζαν στούς θεούς γιά νά τούς τιμήσουν, νά δείξουν τήν εὐλάβειά τους, νά τούς ἱκετεύσουν, νά τούς ἐξιλεώσουν, νά καταπαύσουν τήν ὀργή τους, νά δείξουν τήν εὐγνωμοσύνη τους στά ὑπέρτατα ὄντα. Καί παρακινημένοι ἀπό διάφορες καί ποικιλόμορφες δεισιδαιμονίες, ἀπό λαθεμένη θρησκευτική ἀντίληψη καί πίστη ἐξιλεώνουν τούς θεούς καί δαίμονες, ἀκόμα καί μέ τήν προσφορά ἀνθρώπινων ὑπάρξεων.

Πάντοτε τό χυνόμενο αἷμα θεωρήθηκε ὅτι εἶχε δύναμη καθαρτική καί συνδιαλλακτική μεταξύ τῆς καί οὐρανοῦ. Κυρίως τό ἀνθρώπινο. Κι ἔπει-
δή "ἡ ἀλήθεια προηγεῖται τοῦ ψεύδους, διότι τό ψεῦδος δέν εἶναι παρὰ ἡ ἀλλοίωση τῆς ἀληθείας", ἴσως κι' οἱ προχριστιανικές θυσίες νά συμβό-
λιζαν τή μέλλουσα θυσία τοῦ Χριστοῦ, νά ἦσαν τό προεικόνισμα καί ὁ τύπος τῆς θυσίας Αὐτοῦ. Ἡ θυσία τοῦ Κυρίου κατήργησε ὅλες τίς ἄλλες κι' ἐκλείσει τήν ἀρχαία πηγή, ἀπό τήν ὁποία ξεχύνονταν χεῖμαρροι αἵματος γιά ἐξιλασμό. Συμβολικά τώρα, στή Θεία Εὐχαριστία, διαιωνίζεται ἡ θυσία τοῦ Γολγοθᾶ, ἐκεῖ πού γιά τήν πανανθρώπινη σωτηρία "ὡς πρόβατον ἐπί σφαγὴν ἦχθη, καί ὡς ἀμνός ἐναντίον τοῦ κείραντος αὐτόν ἄφρωνος" (Ἡ-

σαῖας κερ. ΝΓ' 3 κ. ε.).

Ἀνθρωποθυσίες μαρτυροῦνται στήν Περσία, στήν Αἴγυπτο, Φοινίκη, Καρχηδόνα, Ἑλλάδα, Ρώμη καί ἰδιαίτερα στό Μεξικό, ὅπου καί ἡ ἔνταση καί ὁ τρόπος τῶν ἀνθρωποθυσιῶν προκαλοῦν φρίκη.

Ἡ Παλαιά Διαθήκη ρητά ἀπαγορεύει τίς ἀνθρωποθυσίες. Ὡστόσο, ἔχουμε σποραδικά φαινόμενα καί στό Ἰσραήλ.

Οἱ ἱστορικές, ὅσο καί ^{αἰ}μυθικές, ἀνθρωποθυσίες ἔχουν αὐτά τά κοινά χαρακτηριστικά, ~~καί~~ πού προκαλοῦν ἀληθινά τήν κατάπληξη: ~~ὅτι~~

1. ~~Τό~~ Τό θύμα ἔπρεπε νά εἶναι ἄλλο ~~νί~~ ὄχι ὁ ἔνοχος.
2. ~~Τό~~ Τό θύμα ἔπρεπε νά εἶναι ὅσο τό δυνατό ἄθωο.
3. ~~Νά~~ εἶναι ὅσο τό δυνατό ἀνθρώπινο· ἄν ὅμως ἦταν ζῶο, νά εἶναι ἥμερο, ἀφεγάδιαστο, τό πρωτότοκο, εἰδικότερα, καί ποτέ ἄγριο.
4. ~~Ἡ~~ θυσία ἔπρεπε νά εἶναι αἱματηρά, νά χυθῇ, δηλαδή, αἷμα. Καί
5. ~~Μέρος~~ Μέρος τοῦ θύματος ἔπρεπε νά καίγεται ἐπὶ τῆς πυρᾶς καί νά τρώγεται ἀπό τούς θύτες καί τό λαό, προκειμένου περὶ ζώων.

Γιά τήν ἐπιβεβαίωση τῶν πέντε αὐτῶν κοινῶν γνωρισμάτων τῶν θυσιῶν δέν θά ἦταν δύσκολη ἡ παράθεση πλείστων παραδειγμάτων, τόσο ἀπό τή ~~Μυθολογία~~, ὅσο καί ἀπό τήν ^Ιστορία. Χαρακτηριστικός εἶναι ὁ μύθος γιά τή θυσία τῆς Ἰφιγένειας, πού στά Κύπρια ἔπη — πρώτη μαρτυρία — παρουσιάζεται μέ σκοπό ἐξιλαστικό τῆς Ἀρτέμιδας, γιά τό γνωστό λόγο. Ὡστόσο, ὁ Αἰσχύλος στόν Ἀγαμέμνονά του μάς παρουσιάζει τή θυσία γιά τήν προσδοκία οὐρίων ἀνέμων· "παυσάνεμον θυσίαν καί ἐπώδον ^{ῥημάτων} ἀημάτων".

Ἀλλ' ἀκόμα καί ἀπό τήν ἀρχαιότητα ἀρχίζει νά πνέῃ ἕνας ἀνεμος ἀνθρωπιᾶς, ἀνθρωπιστικότερης ἀντιμετώπισης τῶν ἀνθρωποθυσιῶν. Γι' αὐτό καί, τελικά, ~~ἡ~~ Ἰφιγένεια δέν θυσιάζεται. Ὁ Εὐριπίδης δέν μπορεῖ νά διανοηθῇ θυσία ἀνθρώπου σέ θεό, ἀκριβῶς γιατί ἔχει ἀνώτερη ἀντίληψη γι' αὐτούς. Καί λέει στήν Ἰφιγένεια τήν ἐν Ταύροις (στίχ. 391):

"οὐδένα γάρ οἶμαι δαιμόνων εἶναι κακόν"

Ἡ ἀντινατάσταση ὅμως μέ ζῶα δέν ἔρχεται ἀμέσως. Σιγά-σιγά προχωρεῖ. Δέν εἶναι εὐκόλο νά ξεριζωθῇ ἀπό τό λαό μιά τόσο σημαντική

γι' αὐτόν συνήθεια. Ἡ παράδοση, δυστυχῶς, συνεχίζεται καί μετὰ τή γέννηση τοῦ Χριστοῦ. Ἐνῶ ἡ θυσία τοῦ Θεανθρώπου ἐπίσημα κατήργησε κάθε ἄλλη θυσία, ἡ ἐπιβίωση, ὡστόσο, τοῦ ἔθιμου, σέ πολύ περιορισμένο βαθμό, παραμένει. Οἱ πατέρες τῆς Ἐκκλησίας, πού ἐπέφεραν τή συμφιλίωση τοῦ ἀρχαίου ἐλληνικοῦ πνεύματος μέ τό χριστιανικό, ὁμόφωνα μαρτυροῦν, πώς τό τραγικό αὐτό ἔθιμο διαιωνιζόταν ὡς τόν 4ο μ.Χ. αἰώνα.

Σύμφωνα μέ μαρτυρία τοῦ Πausanias, ὁ Λυκαῖος Ζεὺς στήν Ἀρκαδία δεχόταν ἀνθρώπινα θύματα καί στούς χριστιανικούς αἰῶνα χρόνους.

Ἀπό τόν Ἰωάννη τό Χρυσόστομο μαθαίνουμε, ὅτι κατὰ τούς πρώτους βυζαντινούς χρόνους οἱ γόητες ἔσφαζαν ἀνθρώπους γιά νά τούς μεταβάλουν σέ δαίμονες βοηθούς.

Ὡστόσο οἱ θυσίες σιγά-σιγά δέν γίνονται πρός τό θεό, ἀλλά σέ κάποιο δαιμόνιο, σέ κάποια σατανική δύναμη. Ἐπιβίωση μέ βαθιές εἰδωλολατρικές καί μέ μαγικές ιδιότητες. Ρίζες! Τό πνεῦμα τοῦ κακοῦ, ὁ σατανᾶς, δέν καταστράφηκε ἀπό τόν Παντοδύναμο Θεό. Ἀφέθηκε νά περιπλανηθῇ πάνω στή γῆ σάν παράγοντας ἀνωμαλίας καί ἀμαρτίας, γιά νά παρασύρῃ στό δρόμο του ἐκείνους πού δέν ἔχουν βαθιά καί ὁλοκληρωμένη πίστη.

Μεταξύ τῶν λαϊκῶν δεισιδαιμονιῶν μέ παγκόσμιο χαρακτήρα εἶναι καί οἱ σχετικές μέ τίς ἀνθρωποθυσίες σέ θεμέλια κτισμάτων: σπιτιῶν, κλάστρων, ναῶν, γεφυριῶν, λουτρῶν κ.λ.π.

Ἐπικρατέστερη σέ μᾶς δοξασία εἶναι, ὅτι τό στοιχειό πού προστατεύει ἢ ἀσφαλίζει τή στερεότητα μεγάλου οἰκοδομήματος, εἶναι ἡ ἐνσάρκωση τῆς ψυχῆς τοῦ θύματος, πού ἐντειχίστηκε στά θεμέλια, σέ φίδι ἢ ἄλλο ζῷο ἢ ἀνθρώπο, μάλιστα δέ Ἀράπη. Τό ἀναγκαῖο γι' αὐτόν τό λόγο θύμα ἔπρεπε νά εἶναι ἀνθρώπος.

Μέ τή διάδοση ὁμῶς τοῦ Χριστιανισμοῦ ἐπικράτησαν ἀνθρώπινότερες δοξασίες, καί γι' αὐτό ἀντικαθίστανται οἱ ἀνθρωποθυσίες μέ ζῶα, κριάρι, ἀρνί ἢ συνηθέστερα, μέ κύνες καί, πολύ σπάνια, μοσχάρι σέ μεγάλες στοιχειώσεις καί μέ σκιά ἀνύποπτου γέροντα διαβάτη, πάνω στήν ὅποια τοποθετοῦν τό θεμέλιο λίθο. Καμιά φορά ἐντεῖχίζεται μόνο τό μέτρο τῆς σκιάς ἀνθρώπου, πού μετρήθηκε κρυφά. Ὁ ἀνθρώπος αὐτός πιστεύεται ὅτι θά

πεθάνη μέσα στο χρόνο και θα γίνει το στοιχείο του σπιτιού, όπως και το ζώο, του οποίου το αίμα έβαφε τις πέτρες και το κεφάλι έντειχίστηκε στα θεμέλια.

Ο έντειχισμός μιὰς ζωντανής ύπαρξης πιστευόταν ότι έξουδετέρωνε τή φθοροποιό δύναμη του δαιμονίου, γιατί ή ψυχή που έντειχίστηκε, μέ τις ύπερφυσικές δυνάμεις και ιδιότητες που απέκτησε, προστάτευε τό κτίσμα. Η πρόοδος δέν κατάρθωσε νά ξεριζώση τελείως τήν πίστη αυτή από τό λαό. Ριζώθηκε βαθιά μέσα του σάν τό θυσικό στά θεμέλια του σπιτιού. Άνθρωποθυσία, όμως, για τό Χριστιανό είναι τελείως απαράδεκτη. Κανένα κτίσμα, κανένα έργο, όσο σπουδαίο και μεγάλο κι' αν είναι, δέν δικαιολογεί τήν άφαίρεση της ζωής. Μόνο, όταν κινδυνεύη ή θρησκεία, ή πατρίδα, ή οίκογένεια, ο άνθρωπος στρατεύεται και πέφτει για τά μεγάλα ιδανικά, για τό εύρύ ~~εθνο~~έθνικό και κοινωνικό συμφέρον.

Αυτός άκριβώς είναι και ο σκοπός, ο κοινωνικός, για τόν όποιο και στο ποντιακό τραγούδι "Τή Τρίχας τό γαφύρι" θυσιάζεται ή όμορφη γυναίκα του πρωτομάστορα. Είναι βαθύτατα επηρεασμένη ή ζωή του Ποντιακού λαού από τήν ιδέα του κοινωνικού συμφέροντος, από τήν άτομική θυσία στο βωμό του συνόλου. Η μοίρα του, πολλές φορές τραγική, στο πέρας των χρόνων του χαλύβδωνε τήν πίστη στις προγονικές παρακαταθήκες, τις αλώνιες αξίες του ~~ελληνο~~ελληνοχριστιανισμού. Και στο βωμό των άκατάλυτων αυτών αξιών θυσιάζει τά πάντα, ακόμα και τά πιο αγαπημένα του πρόσωπα, τήν τραγικά άθώα γυναίκα του.

Είναι πλούσια σέ τραγικό μεγαλείο ή ιστορία του Πόντου. Η δημοτική μας ποίηση διατήρησε άτόφια τήν τραγικότητα αυτή των στιγμών. Ο Πόντιος πρωτομάστορας, τό τραγικό πρόσωπο του άσματος, γίνεται θεμελιωτής και συνεχιστής της αρχαιοπρεπής ελληνικής λεβεντιάς. Θυσιάζει τήν "κάλη" του.

Είναι πάγκοινη και διάχυτη ή πίστη, ότι όσο μεγάλο σέ σπουδαιότητα είναι τό έργο που θεμελιώνεται, τόσο και τό θύμα εύγενέστερο και καλύτερο. Τά μεγάλα έργα μόνο μέ μεγάλη θυσία στερώνουν. Κι' ή ήρωίδα του Πόντου είναι τό εύγενέστερο θύμα, που προσφέρεται εκούσια για τό

κοινό καλό.

Κι' ὁ Πόντιανός λαός, γνήσια παραδοσιακός, μά καί προοδευτικός, ἀπομονωμένος ἀπό τόν κορμό τῆς μητέρας Ἑλλάδας, κράτησε σχεδόν ἀνέπαφη κι' ἀνόθευτη στό πέρασμα τῶν αἰώνων τήν προγονική του κληρονομιά. Ἀκόμα καί σέ χρόνους δίσεκτους διαφύλαξε μέ θρησκευτική εὐλάβεια τούς ἀρίσνητους θησαυρούς τῶν θρύλων καί παραδόσεών του. Ἔτσι, διατήρησε γιά ἀριετούς αἰῶνες καί τήν παράδοση τῆς ἀνθρωποθυσίας, πού ἴσως συμβολίζεῖ τούς ποταμούς αἵματος πού προσφέρθηκαν στό βωμό τῆς ἰδέας, τό χρέος στή φύση, στό δράκο τῆς λίμνης, στά στοιχειά πού ἔγιναν τά παραμύθια τῆς γιαιγιάς στά ἐγγονάκια της γύρω ἀπό τό τζάνι.

Ὡστόσο ἄς μή νομισθῇ, ὅτι ὁ Πόντιος σφυρηλατεῖ δεσμούς μέ τήν εἰδωλολατρία. Ἀντίθετα, εἶναι καλός Χριστιανός. Ἡ διδασκαλία τοῦ Ἀποστ. Ἀνδρέα βρῆκε στόν Πόντο ἰδιαίτερη καί γόνιμη ἀπήχηση. Οἱ τραγικές συνήθειες στά τραγούδια ἐπέζησαν ἀπό κάποια βαθύτερη ψυχική ἀνάγκη, ἀπό κάποια καλλιτεχνική ἀπόλαυση, ἀπό σεβασμό πρὸς τήν παράδοση. Ὁ λαός εἶναι ὁ καλύτερος ποιητής. Κι' ὁ Πόντιος δημιουργεῖ καί καλλιεργεῖ τή μούσα του. Κι' οἱ σωζόμενοι θρύλοι καί παραδόσεις, ὁ δράκος στό Δαφνοπόταμο, στῆς Τρίχας τό γιοφύρι, θαρρεῖς κι' εἶναι φωνές πού διαμαρτύρονται, θρηνοῦν καί δίνουν τόν ἀντίλαλο χαμένων μεγαλείων. Εἶναι φωνές θεῶν πού πέθαναν καί ζητοῦν ἀπό τόν ἄνθρωπο μονάχα τήν ἐνθύμηση. Εἶναι τά φάσματα παλιῶν θεῶν, τά εἶδωλα τά ἐρειπωμένα. Ζητοῦν ἔλεος. Ζητοῦν ἐλάχιστη προσφορά, σ' ἀντάλλαγμα τῶν παλιῶν τους ὑπηρεσιῶν: Νά συγκρατήσουν τόν ἄνθρωπο ἀπό τήν ὕβρη, τήν ἀλαζονεία, τήν τάση του γιά πράγματα ἀταίριαστα στή φύση του.

Σήμερα, σ' ὅλο τόν ἑλλαδικό μά καί βαλκανικό χῶρο διατηροῦνται ἀρκετές συνήθειες ἀπό τό ἀπώτερο παρελθόν. Ἐμείναν γιά νά δείξουν πῶς ἡ ἀνθρώπινη φύση, παρά τήν ἐξέλιξη καί τήν πρόοδο, διατηρεῖ τήν ἀρχαῖο-πρεπή καί συνάμα τραγική της ὑπόσταση. Ὅλοι μας μέ μόχθο, ἰδρώτα, ἀγῶνα, θυσίες καί τάματα κτίζουμε τή ζωή μας. Γινόμαστε οἱ πρωτομάστορες, γιά νά συνταιριάσουμε καί γεφυρώσουμε τό χάσμα τοῦ Ἐγώ καί τῶν συνανθρώπων μας. Στήνουμε τό γιοφύρι στήν τραγική ἀντίφαση τοῦ Ἐγώ μας,

στό μυστηριώδη μηχανισμό της ανθρώπινης ψυχής, που ἀποζητᾷ νά βρῇ τήν
κάθαρση καί λύτρωση στήν ὑπέρτατη θυσία. Καί γινόμαστε οἱ οἰκοδόμοι
μιάς πολιτισμένης κοινωνίας, στά θεμέλια τῆς ὁποίας θυσιάζουμε ὅ,τι
ἐκλεκτότερο διαθέτουμε. Σύμβολο αἰώνιο ἡ θυσία τοῦ Κυρίου, γιά τή σωτη-
ρία τοῦ ἀνθρώπινου γένους.

Σας εὐχαριστῶ.

Βλ. Λαζάρου

ΣΗΜΕΙΩΣΗ ΣΥΝΤΑΞΕΩΣ:

Τά προηγούμενα δύο ἄρθρα τοῦ Στάθη Εὐσταθιάδη, που δημοσιεύτηκαν
στά δύο τελευταῖα τεύχη τοῦ περιοδικοῦ μας, μαζί μέ τό σημερινό ἀπε-
τέλεσαν ^{τμήμα τοῦ} ~~τό βιβλίο~~ ὅλινθ ἑνός πνευματικοῦ συμποσίου τοῦ συλλόγου "Φά-
ρος Ποντίων". Ἡ ἐκδήλωση ^{αὐτῆς διεξαχθῆ} ὁργανώθηκε στήν Θεσσαλονίκη στίς 27-Ι-1971.

Πάνω στό γενικό θέμα "Τῇ Τρίχας τό γεφύρ'" μίλησαν τότε, ^{ἐάν} εἰσηγή-
ται

ἐντός αὐτοῦ τοῦ φροναυγισμοῦ, καί οἱ κ. Γ. Ξενόπουλος
καί Κ. Φωτιάδης, σάσω δέ αἴτις ἐπὶ μέρος τοῦ ~~ἐκτετατοῦ~~
τοῦ θέματος. Ἐγώ γάρ δημοσίευσά αὐτό, καί ἐξελίχθη
ἐντοῦ ἐκδοτικοῦ. Ἐξ ἐνέργειᾶς ἐμῆς δὲ δημοσιεύθηκε καί τὸ αἴτιον
καί ἀποσπασθεῖς ἐκ αὐτοῦ ὡς ἑξῆς, ὡς παρατηρεῖται.

Εἰσήγηση.